

Assignment no - 4

Std - V

Subject -Sanskrit

Ch - 3 ते बालकाः /ताः बालिकाः पठन्ति।

पढाई गई पाठ के शब्दार्थ लिखें।

नीचे लिखे संस्कृत वाक्यों को हिंदी में अनुवाद करें :-

क. तरुणः खेलती। वरुणः खेलती।

तरुण खेलता है। वरुण खेलता है

तरुणः वरुणः च खेलताः।

तरुण और वरुण खेलते हैं।

तौ खेलतः। तौ धावतः।

वे दोनों खेलते हैं। वे दोनों दौड़ते हैं।

ख. रीमा खादति। रीना खादति।

रीमा खाती है। रीना खाती है।

रीमा रीना च खादतः।

रीमा और रीना खातीं हैं।

ते खादतः। ते वदतः।

वे दोनों खातीं हैं। वे दोनों बातें करतीं हैं।

ग. एताः बालिकाः।

ये सब लड़कियां हैं।

बालिकाः किम ् कुर्वति ?

लड़कियां क्या करतीं हैं?

ताः नमन्ति।

वे सब नमस्कार करतीं हैं।

घ. एते छात्राः। छात्राः पठन्ति।

ये सब विद्यार्थी हैं। विद्यार्थी पढ़ते हैं।

छात्राः किम ् कुर्वति? ते पठन्ति।

विद्यार्थी क्या करते हैं? वे सब पढ़ते हैं।

ङं महिलाः किम कुर्वति?

महिलाएं क्या करती हैं?

महिला: हसन्ति । ता: हसंती। ता: वदन्ति।

महिलाएं हंसतीं हैं। वे सब हंसतीं हैं।

वे सब बातें करतीं हैं।

2. बहुवचन में बदलकर वाक्य पुनः लिखें।

1.सः नमति। ते नमन्ति।

2.सा वदति। ताःवदन्ति।

3.सा हसति। ताःहसन्ति।

4.सःखेलति। ते खेलन्ति।

5.सा धावति। ताः धावन्ति।

सर्वनाम और वचन को ध्यान में रखते हुए उचित क्रिया पद भरे:-

धातु: एकवचनम द्विवचनम बहुवचनम

पठ् सः पठती तौ पठतः ते पठन्ति ।

लिख सा लिखति ते लिखतः ताः लिखन्ति।

खेल सः तौ ते

वद सा ते ताः

नम सः तौ ते

हस सा ते ताः

(धातु के नीचे लिखें प्रत्येक शब्दों में हलन्त डालें)

Pg-17 में लिखें अन्य अनुच्छेदों का भी हिंदी अनुवाद करें।

तृतीयः
पाठः

ते बालकाः / ताः बालिकाः पठन्ति

तरुणः खेलति । चरुणः खेलति ।
तरुणः वरुणः च खेलतः ।
तौ खेलतः ।
तौ धावतः ।

अर्णवः, अनुरागः अभिनवः
च धावन्ति ।
ते धावन्ति ।

रोमा खादति । रोना खादति ।
रोमा रोना च खादतः ।
ते खादतः ।
ते वदतः ।

दीपा, दीपिका दीप्तिः
च परस्परं वदन्ति ।
ताः परस्परं वदन्ति ।

एताः बालिकाः ।
बालिकाः किम् कुर्वन्ति ?
ताः नमन्ति ।

एते बालकाः ।
बालकाः नमन्ति ।
बालकाः किम् कुर्वन्ति ?
ते नमन्ति ।

एते छात्राः ।
छात्राः पठन्ति ।
छात्राः किम् कुर्वन्ति ?
ते पठन्ति ।

किम् छात्राः लिखन्ति ?
आम्, ते लिखन्ति ।
ते पठन्ति लिखन्ति च ।

महिलाः किम् कुर्वन्ति ?
महिलाः हसन्ति ।
ताः हसन्ति ।
ताः वदन्ति ।

अध्यात्म शक्तिः— अध्यात्म शक्तिं को स्पष्ट करो कि कर्म से महान, महान तथा किशोर्ष से कर्म के अनुसार उपकार प्राप्त है। प्रभु के दिव्य गुणों के सहयोग का योग्य कार्य और कर्मों के निष्पत्ति बनने के लिए प्रयत्न से प्रभु के पास "तु" तथा अनुभव से "वि" प्रत्यय जोड़ा जाता है। कर्म-अनुभव एवं शक्ति-अभ्यास द्वारा कर्म-किशोर्ष महान का योग्य प्राप्त करें।

ते बालकाः / ताः बालिकाः पठन्ति

शब्दार्थः

ते	वे दो (पुं०)	both of them (mas.)	ते	वे (पुं०), वे दो (स्त्री०)	they (mas.), both of them (fem.)
खेलते:	खेलते/खेलती हैं (दोनों)	play (both)	छात्र:	छात्र (ब०ब०)	students (plural)
धावते:	दौड़ते/दौड़ती हैं (दोनों)	run (both)	पठन्ति	पढ़ते/पढ़ती हैं	study, read
धावन्ति	दौड़ते/दौड़ती हैं	run	लिखन्ति	लिखते/लिखती हैं	write
खादते:	खाते/खाती हैं (दोनों)	eat (both)	परस्परम्	आपस में	among themselves
बदतः	बोलते/बोलती हैं (दोनों)	speak (both)	वदन्ति	बोलते/बोलती हैं	speak, talk
च	और	and	ताः	वे (स्त्री०)	they (fem.)
एते	वे	these	एताः	ये (स्त्री०)	these (fem.)
बालकाः	लड़के	boys	बालिकाः	लड़कियाँ	girls
नमन्ति	नमस्कार करते/करती हैं	bow, salute	महिलाः	औरतें	women
किम्	क्या	what do they	हसन्ति	हँसते/हँसती हैं	laugh
कुर्वन्ति	करते/करती हैं	do			

अवधेय-प्रयोगः सर्वनाम — ते/ताः, ती/ते। अव्ययः — च, परस्परम्। धातुः — खद्, खाद्, धाव्।

अभ्यासः

मौखिकम्

उच्चारणं कुरुत।

(उच्चारणं कौञ्जिए। Read it out.)

पुं० श्च (क)	1. सः पठति।	ते पठन्ति। पुं० ० हुतम	3. सः लिखति।	ते लिखन्ति।
स्त्री श्च	2. सा पठति।	ताः पठन्ति। स्त्री ० हुतम	4. सा लिखति।	ताः लिखन्ति।
पुं० द्वि० (ख)	1. ती पठतः।	ती लिखतः।	3. ती हसतः।	— पुल्लिङ्गम्
स्त्री द्वि०	2. ते पठतः।	ते लिखतः।	4. ते हसतः।	— स्त्रीलिङ्गम्

लिखितम्

1. वाक्यं बहुवचने परिवर्त्य लिखत।

(बहुवचनं बदलकर वाक्यं लिखिए। Change the sentence into plural.)

यथा — सः नमति। ते नमन्ति। — उदाहरणम्

1. सा पठति। ताः पठन्ति। 2. सा हसति। ताः हसन्ति।
 3. सः खेलति। ते खेलन्ति। 4. सा खेलति। ताः खेलन्ति।
 5. सः धावति। ते धावन्ति।

2. उदाहरणम् अनुसृत्य उचित-सर्वनाम-पदेन रिक्तस्थानं पूर्यत।

(उदाहरण के अनुसार उचित सर्वनाम पद से रिक्त स्थान भरिए। Fill in the blanks with the appropriate pronoun according to the example.)

किम् बालकाः खेलन्ति? — उदाहरणम्
 आम्, ते खेलन्ति।

1. किम् बालिकाः खेलन्ति?

तद्, ताः न खेलन्ति।

2. किम् महिलाः वदन्ति?

आम्, ताः वदन्ति।

3. किम् छात्राः पठन्ति?

मुच्यते नति, छात्राः न पठन्ति, ते लिखन्ति।

4. किम् बालकाः धावतः?

आम्, ते धावतः।

5. रीमा रीमा च खादतः।

ते खादतः।

3. परस्परमेलनं कुरुत।

(परस्पर मेल को बिए। Match the following.)

ताः बालिकाः नमन्ति

ते बालिके खादतः

ते बालकाः खेलन्ति

ते बालकाः / ताः बालिकाः पठन्ति

4. उदाहरणानुसार रिक्तस्थानानि पूरयत ।

(उदाहरण के अनुसार रिक्त स्थान भरिए। Fill in the blanks as per the example.)

धातु:	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
पठ्	सः पठति	तौ पठतः	ते पठन्ति
1. लिख्	मा लिखति	ते लिखन्तः	ताः लिखन्ति
2. खेल	सा खेलति	ते खेलन्तः	ते खेलन्ति
3. वद	सा वदति	ते वदन्तः	ताः वदन्ति
4. नम	सा नमति	ते नमन्तः	ताः नमन्ति

पाठसंबन्धित परीक्षणम्

निम्नलिखित बालिकाओं/वाक्यों को देखें व समझें—

(i) संज्ञा तथा सर्वनाम में समन्वय

(ii) कर्ता व क्रियापद में समन्वय

(क) पुल्लिङ्गम्

एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
सः	तौ	ते सर्वनाम
बालकः	बालकौ	बालकाः संज्ञा
पठति	पठतः	पठन्ति क्रियापद
वाक्य रूप में वाचन करें; (ऊपर से नीचे) यथा—	सः बालकः पठति । तौ बालकौ पठतः ।	ते बालकाः पठन्ति ।

(ख) स्त्रीलिङ्गम्

एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
सा	ते	ताः सर्वनाम
बालिका	बालिके	बालिकाः संज्ञा
हसति	हसतः	हसन्ति क्रियापद
वाक्य के रूप में वाचन करें; (ऊपर से नीचे) यथा—	सा बालिका हसति । ते बालिके हसतः ।	ताः बालिकाः हसन्ति ।

इसी प्रकार भिन्न क्रियापदों के प्रयोग द्वारा वाक्य-रचना का अभ्यास करें; यथा—

सः बालकः अथवा सा बालिका खेलति/नमति/वदति/धावति इत्यादि ।

तौ बालकौ अथवा ते बालिके खेलतः/नमन्तः/वदन्तः/धावन्तः इत्यादि ।

ते बालकाः अथवा ताः बालिकाः खेलन्ति/नमन्ति/वदन्ति/धावन्ति इत्यादि ।

स्मरण रहे—

ते खेलन्ति वे खेलते हैं पुल्लिङ्ग बहुवचनम्

ते खेलतः वे दोनों खेलती हैं स्त्रीलिङ्ग द्विवचनम्

क्रियापद द्विवचन होने पर 'ते' (वे दोनों) स्त्रीलिङ्ग ।

क्रियापद बहुवचन होने पर 'ते' (वे लोग) पुल्लिङ्ग ।

Holiday Homework

पढ़ाई गई सभी पाठों के शब्दार्थ याद करो एवं अभ्यास भाग में दिए गए कार्यों को रफ कॉपी में लिखने का अभ्यास करें।

□ **Happy holiday** □